

Streszczenie pracy doktorskiej: Małgorzata Imiołek, „Chłopskie budownictwo kamienne na Kielecczyźnie od połowy XIX w. do lat 50-tych wieku XX”; Promotor – prof. dr hab. Jan Święch; 05.12.2016.

Przedmiotem pracy jest monograficzne opracowanie zjawiska chłopskiego budownictwa kamiennego, funkcjonującego na terenie Kielecczyzny w okresie od połowy wieku XIX do połowy XX wieku. Celem opracowania było przedstawienie typologii włościńskich obiektów kamiennych oraz określenie zasięgu terytorialno – czasowego i czynników warunkujących genezę i ciągłość funkcjonowania tego typu budownictwa. Podstawę opracowania stanowiły przede wszystkim materiały z badań terenowych, prowadzonych przez autorkę na przestrzeni ok. 20 lat (II połowa lat 90-tych XX w. i lata 2001 – 2015) oraz źródła archiwalne, a także wszelkiego rodzaju statystyki i ewidencje dotyczące różnych aspektów tradycyjnego budownictwa wiejskiego. Niezwykle cenny okazał się materiał źródłowy ze zbiorów Archiwum Muzeum Wsi Kieleckiej. Jeśli chodzi o literaturę przedmiotu, to biorąc pod uwagę, że nie istnieją praktycznie opracowania naukowe traktujące stricte o chłopskim budownictwie kamiennym na ziemiach polskich, konieczne było „wyławianie” wszelkich informacji na ten temat tak z literatury naukowej, jak i popularno – naukowej czy popularnej. Sięgnięto zarówno do pozycji współczesnych, jak również do opracowań z okresu międzywojennego i wcześniejszych.

Omawiana praca obejmuje trzy zasadnicze problemy badawcze, a mianowicie typologię kamiennego budownictwa chłopskiego, jego przestrzenno – czasowy zasięg oraz czynniki warunkujące funkcjonowania tego budownictwa na badanym obszarze. Wszystkie one wymagały osadzenia badanego zjawiska w szerokim kontekście, na który złożyły się : charakterystyka badanego obszaru pod względem fizjografii, środowiska naturalnego a także krajobrazu osadniczego, stosunków własnościowych czy przynależności administracyjnej w omawianym okresie (rozd. I i II), jak również ogólna charakterystyka tradycyjnego budownictwa chłopskiego na Kielecczyźnie (rozd. III). Niezbędne było też omówienie lokalnego budulca kamiennego (rodzaje, obróbka, wymogi techniczne, konstrukcje murowe) i sposobu postrzegania go przez użytkownika chłopskiego (rozd. IV). Podobnie zresztą, jak przedstawienie pozycji budownictwa kamiennego w historycznym krajobrazie architektonicznym tradycyjnej wsi kieleckiej, w którym funkcjonowało ono w ramach architektury sakralnej, dworskiej czy wreszcie chłopskiej (rozd. V).

Przedmiotem rozważań autorki jest budownictwo ludowe postrzegane przez pryzmat jednej tylko cechy, a mianowicie konkretnego rodzaju budulca, stanowiącego zasadniczy wyróżnik omawianych obiektów, zarówno pod względem charakterystyki samego materiału, jak i technologii konstrukcji. Konkretnie rodzaje i formy kamiennego budownictwa chłopskiego, odnotowane bezpośrednio na badanym terenie, a także w materiałach źródłowych i literaturze, odnoszących się do badanego obszaru (rozd. VI), nie wykazują co prawda form specyficznych wyłącznie dla tego rodzaju architektury, niemniej pewne z nich występowały tu znacznie częściej niż w lokalnym budownictwie drewnianym z tego samego okresu i funkcjonowały znacznie dłużej. Kamień jako materiał budowlany tworzył bardzo charakterystyczny obraz plastyczny zabudowy wsi, specyficzny dla dających się wyznaczyć obszarów, które uznać można za swoiste regiony architektoniczne, wyraźnie odróżniające się od terenów zdominowanych przez budownictwo drewniane. Zasięg budownictwa kamiennego na badanych terenach ulegał w założonym przedziale czasowym pewnym zmianom, generalnie jednak o charakterze wyraźnie ekspansywnym (rozd. VII).

Istotnym zagadnieniem niniejszego opracowania było też określenie czynników warunkujących występowanie chłopskiego budownictwa kamiennego na badanym obszarze. Przeanalizowano zarówno czynniki naturalne (min. stopień powszechności występowania i dostępności złóż kamienia, oraz jego przydatność jako budulca), jak i antropogeniczne (uwarunkowania ekonomiczno – społeczne, technologiczne i kulturowe) oraz stopień wpływu każdego z nich na badane zjawisko (rozd. VIII). Wynikiem tych analiz było min. potwierdzenie założenia o istnieniu lokalnej tradycji użycia budulca kamiennego przez mieszkańców wsi, pozytywnie zweryfikowane, tak w materiale archiwalnym, jak i, przede wszystkim, w trakcie badań terenowych.

Małgorzata Imiołek